

Pärloggleprojektet 1983

söder, kom vi så småningom fram till den norra hamnen. På en holme utanför hamnen fanns en silvertärnekoloni - ca 25 fåglar låg på bo och ruvade. En roska i sin välkamouflerade sommardräkt visade upp sig på samma holme.

Vi steg nu i båten och sade adjö till Landsort. Skepparen föreslog att vi skulle ta en annan väg tillbaka genom skärgården. Vi gjorde så och kom så småningom till en mindre ö vid namn Ramsö. Vi beslöt att gå iland, och upp-täckte snart varför ön blivit döpt till Ramsö: där växte nämligen getrams frodigt över hela ön.

Vi gjorde iordning lunch - mackor

och torrmat stod på meny. Därefter slog vi upp tubkikarna och räknade också härifrån till hundretals i långa rader ute i havsbandet. Vi utforskade även ön och betraktade den mångfaldiga och rika florran. Här växte förutom getrams också den sällsynta orkidéen Adam och Eva i stort antal.

Vi puttrade vidare tillbaka till Mörkö, och på eftermiddagen klev 15 trötta - men nöjda - naturklubbare i land. Vi tackade för den här gången, och for hemåt Ramnäs...

Robert Grip

Nedan: Det glada ramnäsängnet poserar vid Landsorts hamn. Foto: R. Lager.

1983 var det fjärde verksamhetsåret för ett av Naturklubbens största och mest tidsödande projekt, pärloggleprojektet. Varje år har en särskild rapport publicerats där resultaten redovisats. Jag ska här redovisa endast 1983 års resultat. Beträffande målsättning och tillvägagångssätt hänvisas till 1980 års rapport.

1983 blev i många stycken helt anorlunda än de tidigare åren. Från mitten av februari var det en flitig ropaktivitet bland pärloggliehanarna. Det märkliga var att flera av hanarna ropade långt in i juni. Honorna startade äggläggningen förhållandevis sent och resultatet blev den hittills sämsta ungdproduktionen under projektets gång.

Förutsättningarna var följande: Våren 1981 kraschade sorkpopulationen (åkersork och skogsork) i våra trakter, möjligen också mössen. 1982 blev alltså det första uppbyggnadsåret för gnagarstammarna. Pärlogglornas häckningssäsong 1982 skulle enligt detta vara ett bottnår, och så blev det också, med endast 6 häckande par i våra holkar. Våren 1982 kraschade även

gnagarstammarna i hela norra Sverige. Följden blev en mycket omfattande flyttning av pärlogglor från Norrland. Hösten 1982 var våra skogar fyllda av inflyttade pärlogglor. Vid en undersökning jag utförde hösten 1983, visade det sig fortfarande vara gott om pärlogglor i våra skogar.

1983 blev det andra uppbyggnadsåret för smågnagare (sorkar och möss), förmodligen under mycket starkt tryck från den mängd ugglor som fanns här. Den lilla undersökning Naturklubben utförde kring Stormossen under hösten 1982 till hösten 1983, visade inte att gnagarna ökat något under denna tidsperiod. Det var alltså ett dåligt gnagarår 1983 och inte några bra förutsättningar för pärlogglorna att häcka.

Holkarna

Ytterligare holkar tillverkades under hösten 1982. Några holkar försvann i samband med skogsavverkningar under vintern. Vi placerade också så om några holkar, också beroende på skogsavverkningar. Inför häckningssäsongen 1983 fanns 188 holkar tillgängliga för pärlogglor.

Att tillverka så här stora holkar och i sådana mängder det är frågan om, medför dryga kostnader. Då pärlugglan är en värdefull art för skogsbruket genom att den håller ner stammarna av sorkar och möss, är det några skogsägare i kommunen som bidrar ekonomiskt till material för de holkar som placeras ut på berörda marker. Dessa är: skogsavdelningen på Ramnäs Bruk, Domänverket Skinnskattebergs revir, Virsbo Bruk (numera AB Karl Hedén) och Västerås Stifts skogs-nämnd.

Områdesindelning

Holkarna sitter utplacerade inom Surahammars kommun. Sedan tidigare har vi delat in kommunen i distrikt och för varje distrikt har en ansvarig utsetts. Den områdesansvarige har ett visst antal holkar att sköta och inventera. I figuren visas områdesindelningen.

Ansvariga för de olika områdena har varit:

A = Robert Carlsson

B = Mats Karlsson

C = Jan Grip

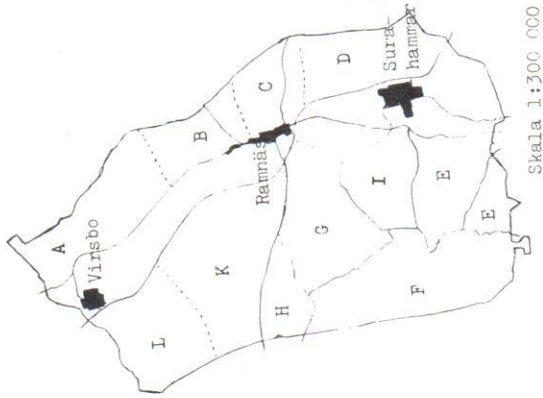
D = Roland Waara

E o F = Kari Leppälampi

I, G o H = Sören Larsson

K = Tom Sävström

L = K-G Jonsson o Börje Hellberg

Skala 1:300 000

Inventeringsarbetet

Samtliga holkar har kontrollerats under första veckan i varje månad från april till juli. Några områden har dessutom kontrollerats även mellan dessa obliigatoriska kontroller. Alla naturliga bohål som är kända har också kontrollerats.

Lyssning efter ropande hanar har i år skett utefter en speciell rutt. Under perioden 21/2 till 20/3 har rutten avlyssnats varje kväll om inte otjänligt väder förekommit (hård blåst).

Under häckningstiden har ugglorna ringmärkts och mätts.

Under hanarnas reviretablerings-tid (september och oktober) har undersökningar av reviren utförts under 17 kvällar, om sammanlagt ett 25-tal områden.

Resultat pärlugglehäckningar

11 påbörjade äggläggningar blev det i år. Därav en häckning i naturligt bohål (asp). I den häckningen kunde inte antal ägg och ungar kontrolleras, varför den utelämnas här.

Av övriga häckningar lades 37 ägg, 24 ungar kläcktes fram men endast

4 ungar blev flygga. Detta ger endast 0,4 ungar per påbörjad häckning under 1983. Resultaten för de tidigare åren är: 1980 = 3,86, 1981 = 2,75 och 1982 = 2,80 ungar/häckning.

Jag ska här redovisa kända häckningsdata för 1983, områdesvis.

C. En häckning. Häckningen upptäcktes den 24/4, då det fanns 6 ägg i holken. Första ägget bör ha lagts omkring 10/4. 4 ungar kläcktes och ännu den 28/5 var alla i livet, även om två av dem var i dålig kondition. Den 5/6 fanns bara en unge kvar i livet, de andra var uppätta.

En av "våra" pärlugglehanor. Det vore spännande att veta vad hon sysslar med åren efter att hon häckat i Naturklubbens holk. Foto: S. Larsson.

Förmodligen blev den flygg.

Fyra kvällar i maj kollades hantens ankomst till holken. Hanen kom mycket sent dessa kvällar och som byte hade den fåglar (grönfinkar, kungsfågel). Orsaken till det dåliga häckningsresultatet kan vara att gnagarna tagit slut i området, och att föda upp en kull på alternativ föda (t ex fåglar) fanns inte möjlighet till.

E. En mycket sen häckning, upptäcktes den 10 juni. De fyra ungararna var då kläckta - inget rötäggs. Den 20/6 var bara tre ungar kvar i livet. Dessa blev flygga.

Äggläggningen torde ha påbörjats första dagarna i maj.

F. Två honor påbörjade äggläggning. I den ena holken lades bara ett ägg, varför äggläggningen avslutades är okänt. I den andra holken värptes 3 ägg, därefter blev honan tagen av mård. Dun och fjädrar i holken berättade om denna händelse.

G. Två häckningar. Vid den ena häckningen lades första ägget den 6/5 och den 13/5 var full kull (4 ägg) lagd. Alla äggen kläcktes, de två första på samma dag - den 4/6. Då pärlugglan normalt startar ruvningen efter det att andra ägget värpts, betyder det 27 dagars ruvningstid för den här

häckningen.

Den 22/6 när jag ånyo besökte holken, satt fullt av knottliknande insekter utanpå holken. De var blodstinna och såg obehagliga ut. I holken låg alla ungarerna döda - de var ännu varma och mjuka, nyligen dödade. Anledningen måste ha varit knottangrepp. Holken sitter vid en större myr.

Häckning nummer två upptäcktes den 25/4. Den första ungen kläcktes den 13/5. Äggläggningen bör ha påbörjats någon gång mellan den 15 och 18 april. Fyra av de fem ägg som kullen innehöll, kläcktes. Veckan innan de skulle flyga ut - eller mellan den 1 och 4 juni - försvann plötsligt samtliga ungar ur holken. Det kan knappast vara något annat än mård som tagit ungarna.

H. Ett ägg lades i en holk. Orsaken till att äggläggningen inte fullföljdes är okänd.

K. En häckning som innehöll fyra ägg. Det första ägget lades den 18/4. Alla äggen kläcktes. Ännu den 4/6 fanns alla ungarerna kvar i holken och var vid gott hull. Den 16/6 då ungarerna skulle flyga ut fanns bara en unge kvar i livet och var vid dålig kondition. Utanpå och inuti holken satt fullt av blodstinna knott. De andra ungarerna hade dött helt nyligen. Normalt brukar ungarerna äta upp varandra vart efter de ramlar ihop, men de låg där helt orörda och bredvid satt den som skulle dö några timmar senare av nya knottstick.

L. Två äggläggningar endast 1 km från varandra. Den första äggläggningen var märklig så till vida att alla äggen (5 st) tydligt en var obefruktade. Honan ruvade äggen i nära två månader.

Den andra häckningen blev inte stort bättre. Den 30/4 lades första ägget. Full kull blev 4 ägg och samtliga kläcktes. Den 22/6 när ungarerna skulle flyga ut besökte jag holken och fann samtliga döda. De hade varit döda någon dag, då de var stela och kalla. I och utanpå holken fanns blodstinna knott igen.

Problemet med knottfall på uggleungarna råkade vi ut för även 1982. Det verkar alltid innebära dödlig utgång.

Orsaken är i första hand att honorna påbörjar äggläggningen för sent på säsongen. Det i sin tur beror på att tillgången på föda är dålig. Bra gnagarår är gnagaråren uppe på snön i februari och mars, och då tillgängliga för ugglorna. Dåliga gnagarår blir inte gnagaråren åtkomliga för ugglorna förrän snösmältningen sätter in.

Vår unge nr 70 84 210. Är den i livet ännu och har fått tag på ett bra revir? Foto: S. Larsson.

Mården är pärlugglans enda fiende under häckningstiden. Detta kan komma att bli ett större problem i framtiden. Holkar som suttit uppe två år eller mer är kända av mården och besöks emellanåt av denne. Det finns två sätt att motverka mårdens möjligheter att ta pärlugglorna: antingen att flytta holkarna vart annat år, eller också

sätta ut mängder av holkar. Det kommer att bli intressant att studera den här problematiken åren framöver.

Individmärkning

Som en mycket viktig del i pärluggleundersökningen ingår ringmärkning av ugglorna, främst för att vi ska kunna arbeta med "kända" individer. Såväl hanar, honor som ungar ringmärks. Dessutom mäts vi storleken (vinglängd) på de vuxna fåglarna. Anledningen är att det för närvarande ger oss en möjlighet att skilja på hanar och honor (honorna är större).

Två "gamla" hanar deltog i årets häckningar. Den ena, en riktig gammal (minst 5 år) häckade i område K i år. Senast vi träffade på honom var 1980 och då häckade han i område L. Avståndet mellan holkarna är ca 3 km.

Den andra hanen häckade i samma område (C) 1981. Avståndet mellan holkarna är ca 1,5 km.

Dessutom fångades två hanar i september, vilka under 1982 häckade i samma område som de nu fångades i.

De här uppgifterna och tidigare års kontroller tyder på att hanarna uppehåller sig i sitt revir år från år - kanske hela livet -

det förstås förekomma häckningar i naturliga bohål, som vi inte känner till. Jag vill i alla fall påstå att det inte finns något samband med haner som sitter och nöter kväll efter kväll, och en blivande häckning den våren. Kommande år får kanske visa hur rätt eller fel jag har i detta påstående?

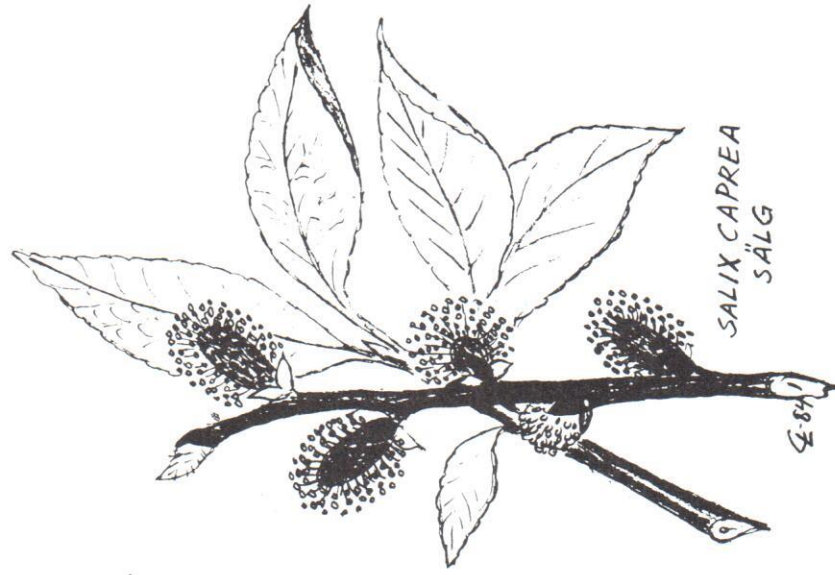
Övrigt utnyttjande av holkarna

Så många holkar och så få pärlugglehäckningar kan kanske tyckas märkligt. Emellertid, där det inte bor pärlugglor bor andra fåglar, ekorrar, getingar och i år för första gången en bisvärm. Det är en mycket stor nyttjandefrekvens av holkarna vilket bevisar värdet av bohål i skogen.

Jag ska inte gå in närmare på resultaten för de andra fåglarterna (talgoxe, rödstjärt, sv-v flugsnappare, göktyta, gök) vid detta tillfälle. Noterbart är dock att ungerproduktionen är låg. Ingångshålet är stort (90 mm) och det innebär att bona rivas av ekorre, mård och förmodligen också större hackspett i stor utsträckning.

Sören Larsson

Ingvar Granqvist

Teckning: Gudrun Lager